

TEGÂBÜN

﴿ ٦٤ ﴾ سُورَةُ التَّغَابُنِ

Buna Tegabün Sûresi denilir, Medenîdir.

Âyetleri - on dokuzdur.

Kelimeleri - Dört yüz yirmi birdir.

Harfleri - Bin yetmişdir.

Fasılası - من د ر harfleridir.

Bu Sûre, Sûrei Hadîd ve Mücadeleden beri gelen Sûrelerin bir gayesi ve bundan sonrakilerin de Sûrei

Mülke doğru bir mukaddimesi gibidir. Şöyle ki:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
﴿١﴾ يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ لَهُ الْمُلْكُ
وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢﴾ هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ
فَمِنْكُمْ كَافِرٌ وَمِنْكُمْ مُؤْمِنٌ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٣﴾ خَلَقَ
السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُورَكُمْ وَإِلَيْهِ
الْمَصِيرُ ﴿٤﴾ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُسْرُونَ
وَمَا تُعْلِنُونَ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٥﴾

Sh:»5018

﴿٥﴾ أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبُؤُا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ فذَاقُوا وَبَالَ
أَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦﴾ ذَلِكَ بِأَنَّهُ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ
رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالُوا أَبَشْرٌ يَهْدُونَنَا فَكَفَرُوا وَتَوَلَّوْا
وَاسْتَغْنَى اللَّهُ وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَمِيدٌ ﴿٧﴾ زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ

لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَلِكَ
عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٨﴾ فَاٰمِنُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهِ وَالنُّوْرَ الَّذِي
اَنْزَلْنَا وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ خَبِيْرٌ ﴿٩﴾ يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ
الْجَمْعِ ذٰلِكَ يَوْمُ التَّغٰبِنِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللّٰهِ وَيَعْمَلْ صٰلِحًا يُكْفِّرْ
عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيَدْخُلْهُ جَنَّٰتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خٰلِدِيْنَ
فِيْهَا اَبَدًا ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيْمُ ﴿١٠﴾ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَكٰذَبُوْا
بِآيٰتِنَا اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ النَّارِ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا وَبِئْسَ

الْمَصِيْرُ ﴿١١﴾

Meali Şerifi

Tesbîh eder Allaha Göklerde ve Yerdeki, mülk onun, hamd onun ve o her şey'e kadîrdir 1 Odur sizi

yaratan, öyle iken içinizden kimi kâfir, kimi mü'min, bununla beraber Allah her ne yaparsanız görür 2 O ki

Gökleri ve Yeri hakk ile

Sh:»5019

yarattı ve size suret verdi, suretlerinizi güzel de yaptı, nihayet gidiş de onadır 3 O Göklerde ve Yerde ne varsa bilir ve sizler her ne sirr tutar ve her ne açıklarsanız hepsini bilir ve Allah bütün sînelerin künhünü bilir

4 Bundan evvel küfr edenlerin haberi gelmedi mi size? Ki yaptıklarının vebalini tattılar, daha da onlara elîm bir azâb var 5 Çünkü onlara Peygamberleri beyyinelerle geliyordu da onlar bizi bir beşer mi yola getirecek? Deyip küfr etmişler ve aksine gitmişlerdi, Allah da müstağni olduğunu gösterdi, öyle ya Allah ganîdir hamîddir 6 Küfredenler asla ba's olunmayacaklarını zu'mettiler, de ki, hayır rabbım hakkı için muhakkak ba's olunacaksınız, sonra da muhakkak yaptıklarınız size anlatılacaktır ve o Allaha göre kolaydır

7 Onun için siz Allaha ve Resulüne indirdiğimiz nûra iman ediniz ve Allah her ne yaparsanız haberdardır

8 Sizi o dernek gününe dereceği gün ki o gün tegabün günü (kâr ve zarar günü) dür, her kim Allaha iman eder de yaraşıklı iş yaparsa Allah onun kabahatlerini örter de onu altından ırmaklar akar Cennetlere kor, öyle ki Ebediyyen onlarda kalmak üzere, işte büyük kurtuluş odur 9 Küfredip âyetlerimizi tekzip eyliyenler ise, onlar eshabı nardırlar, orada muhalled kalacaklardır, o ise ne fena varılacak yerdir 10

1. ﴿يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ Yukarılarda ve

Aşağıda bütün mahlûkat her zaman ve her lahza müstemirren Allahı tenzîh eder durur. - Bu Sûrenin böyle

tesbîh ile başlaması evvelki Sûrede zikrolunan izzeti ilâhiyyenin bir beyanı ve mü'minleri zikrullahı teşvikin bir müeyyidesi ve eceli gelen bir kimseyi te'hîr etmemesi de kudretinde bir şâibeden dolayı değil, zat ve sıfat ve e'falinde her şâibeden beri ve münezzehtir olarak mülk ve tesarrufunda kemali izzet ve hâkimiyetinden dolayı olduğuna bir tenbih siyakında olduğu gibi bu Sûre de zikrolunacak ba's mes'alesine bir mukaddime demektir. Ölüm gözlerinin

Sh:»5020

önünde durup duran gafiller, kâfirler anlamaz düşünmezlerse de Göklere ve Yerde ne varsa Allah tealânın kemal ve nezahetini her lahzâ ilân edip durmakta, zerresinden ecrâmına, ecrâmından fezasına her neye bakılsa hepsi onun yüksekliğine şehadet etmektedir.

﴿لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ﴾ Mülk onun, hamd onundur - ondan başkasının değildir.

Çünkü hepsini ibda' eden hepsini tutan koruyan ve hepsinde dilediği gibi iycad ve ifna, imate ve ihya, l'zaz

ve izlâl ile tesarruf etmek hakkı da onun ve her nede olursa olsun hamd ve şükür olunmak medh-ü ta'zîm

edilmek hakkı da onundur. ﴿وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ ve o her şey'e kadîrdir. -

Binaenaleyh bu gün fakîr ve zelîl gibi görülenleri yarın kuvvetlendirip büyük büyük izzetlere irdirmeğe,

zengin ve kaviy zannedilenleri zelif ve perişan etmeğe, mes'ul olmayız zannedenleri mes'ul etmeğe,

uykudakileri uyandırmağa, ölüleri diriltmeğe, Resulüne va'd ettiklerini yerine getirmeğe, hasılı varları yok,

yokları var etmeğe kadirdir. Kudretinin âsârından ba'zısının beyanı: 2. ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ﴾

o, o kudret sahibidir ki sizi yaratmıştır. ﴿فَمِنْكُمْ كَافِرٌ﴾ sonra da içinizden kimi kâfir - onu, onun

kudretini ve kudretinin âyat-ü delâilini tanımaz. İnkâr eder, tekzib eder, nankörlük eder, hakikatî örter, kendi

hilkatinde meknun olan şevahidi bile örter ﴿وَمِنْكُمْ مُؤْمِنٌ﴾ kimi de mü'min - ona ve kudretine

ve gönderdiklerine ve indirdiklerine inanır, fıtratteki tecelliyyatı duyar. Şu halde kâfir de onun mahlûkudur,

mü'min de onun mahlûkudur. İnsan hilkati halika iymanı iktiza etmekle beraber küfre de müsteiddir, iymana

da müsteiddir. Mahlûkat içinde hepsinden farklı bir insan cinsi yaratmak, sonra da aynî cins içinde son

derece

Sh:»5021

mütebayın iki zıdd yaratmak şübhe yok ki halıkın her şey'e kadir olduğuna delâlet eden âsâri kudretinden

bir mühim âyettir. Bu fıkranın «kâfiren ev mü'minen» gibi hal ve kayd veya «ba'zuküm kâfir ve ba'zuküm

mü'min» gibi fasıl suretinde ifade edilmeyip de tafsıl veya tefrî' ile tertîbe delâlet eyliyen «فا» ile «

﴿فَمِنْكُمْ﴾ diye tâlî bir cümle olarak ta'kiyb ettirilmesi küfür ve iman dahi Allahın halk ve takdiri olmakla

beraber insanların kesb-ü iradesiyle de alâkadar olarak tâlî ve terettübî bir surette yaratılmakta

bulduğuna işaretle bundan dolayı kâfirlere bir tehdîdi ifade eyler. Kazıy Beyzavî daha ziyade birinci

noktaya işaretle şöyle demiş: kâfir küfrü takdir ve üzerine hâмили tevcih olunmuş, mü'min de imanı takdir ve

onun dâıysine muvaffak kılınmıştır. Ebüssüud da ikinci noktaya temass ederek şöyle tefsir etmiştir: «Sizi

bütün kemalâtı ilmiyye ve ameliyyenin mebadisini havi, bedi' bir hıkat ile halk etmiş bununla beraber

ba'zınız hıkatının muktezası hilâfına küfrü ihtiyar etmiş, onun kâsibi olmuş kâfir, ba'zınız da hıkatinin

muktezası vechile imanı ihtiyar etmiş onun kâsibi olmuş mü'mindir. Halbuki üzerinize vacib olan hepinizin

ımanı ihtiyar edip halk ve iycaı ni'metine ve ona müteferri' sair ni'metlere şükrelemek idi. Siz de fıtratınız

i'tibariyle buna müste'idd iken öyle yapmadınız da kiminiz kâfir, kiminiz mü'min olarak teşa'ub ettiniz».

Maamafih bu teşa'ub ve tefferuku Cebriyyenin dediği gibi abdi hiç kesbi olmayarak mücerred Allahın

hıkatine nisbet etmek nasıl doğru değilse Mu'tezilenin anladığı gibi Allahın halk-u takdiri olmaksızın sade

kulların halkına nisbet etmek de doğru değildir. Âyet, beyan ettiğimiz vechile iki cihetin ikisine de işareti

havîdir. Abd ibni Humeıd ve İbni münzir Ve ibni ebî hâtim ve İbni cerîr ve İbni merduye Ebu Zerr

radıyallahü anhten tahrıc eylemişlerdir. Demişdir ki Resulullah sallallâhü aleyhi

vesellem

Sh:»5022

buyurdu: meniyy rahimde kırk gün meks edince ona nüfus meleki gelir, sonra o rabbe uruc ettirilir. Yarab,

der: erkekmi dişimi? Allah tealâ ne kaza buyuracaksa buyurur, sonra şakiymi sayıdmi? Der, neye mülâkı

olacaksa yazılır. Ebu zerr bu hadîsi rivayet edip sûrei Tegabünün evvelinden beş âyet «

وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُورَكُمْ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ

daha diğeri hâdisler de vardır. Bunlar insanın hilkati zımında istikbaldeki mukadderatının takdir edilmiş

bulduğunu gösterir. Fakat ma'lûm olduğu üzere bu mukadderatın böyle mintarafillah biliniyor takdir

olunması onun bazılarının abdin kesb-ü ihtiyarına merbut olmasına mani' değildir. Abdin kesbi üzerine

cereyan eden halk da « وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ » mısda kınca yine Allahındır.

Binaenaleyh iyman da makdiyy, küfür de makdiyydir. Ancak iyman merziyy küfür gayri merziyydir. Bu suretle

iyman ve küfrün halkı insanın iradesiyle âlakadar olan tâlî ve müterettib bir halk olduğundan «

فَمِنْكُمْ كَافِرٌ وَمِنْكُمْ مُؤْمِنٌ

hem de Ebüssüudun ihtiyar eylediği ma'na mevcuddur. Birisi «

وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ

فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا

iyman ve ihsana teşviki ifade eden şu tezyil de kesib noktai nazarını müeyyiddir:

﴿وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ Halbuki Allah her ne yapıyorsanız basîrdir. - Gerek küfür

ve küfre müteferri' ameller olsun ve gerek iyman ve iymana müteferri' ameller olsun her ne yapıyorsanız

hepsini görüp duruyor. İyiliği de görüyor, kötülüğü de görüyor. Siz onu görmezseniz de o sizi ve bütün

yaptıklarınızı görüyor. O halde ona karşı küfr-ü küfrandan utanmazmısınız! Utanmazsanız korkmazmısınız?

Şübhe yok ki insanlardan sadır olan ameller içinde insanın elinde olmiyan sırf ıztırâfî filler de vardır. insan

bunların da Dünyada lezzet ve elem gibi netaicini

Sh:»5023

tehammülle mecbur olursa da mukaddimatı i'tibariyle olsun hiç kesb-ü ihtiyar teallûk edemiyen ıztırâfî filler

sırf cebrî olduklarından dolayı uhrevî mes'uliyet i'tibariyle böyle insana muzaf değildir. «

«كُلُّ أَمْرٍ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ» ve «لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى»

Âyetlerinden de anlaşıldığı üzere insana aid olan amel, insanın sa'y-ü kesbiyle âlakadar olan amellerdir.

Onun için burada da «بِمَا تَعْمَلُونَ» ile murad, gerek doğrudan doğru gerek mukaddimatı

i'tibariyle insanın kesbi teallûk edebilen ameller olmak lâzım gelir ki küfür ve iyman da esbabı olan nazar

ve tefekkür i'tibariyle bu kabildendir. Gerçi Allah tealâ insanların mahall oldukları her ameli de görür. Fakat sırf vehbî veya cebrî olan fiillerde mes'uliyet ve mükellefiyyet bulunmadığından bu cümlenin ifade eylediği inzar ancak efali ihtiyariyyeye müteveccih olur. Bu suretle mes'uliyetin ma'nası da abdin ihtiyar ve iradesini Allah tealâ infaz buyurduğu takdirde hikmeti ilâhiyye de ona müterettib olarak halk olunacak iyi veya kötü bütün netâicin ile'ebed abde muzaf olması ve o suretle abdin nezdi ilâhîde mücazat veya mükâfat görmesidir. O halde Allah yaptıklarımızı görürse ne olur? Dememelidir. Çünkü 3.

﴿خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ﴾ Allah tealâ bütün Gökleri ve Yeri hakk ile

halk etmiştir. - Bîyhude ve oyuncak olarak değil. Kendisinin vasfı olan hak mefhumunu tecelli ettiren ve eşya arasında terettüb ve intizam ifade edip hepsini hak gayesine doğru götüren sabit bir irade bir hikmeti bâliga ile yaratmıştır. Onun için halkın hakkı mahlûka, mahlûkun hakkı halika isnad olunmamak bir hakk olduğu gibi bir mahlûkun hakkını diğer bir mahlûka isnad etmemek de bir haktır. O halde bütün amelleri görüp duran Halik tealâ her birine bihakkın terettüb ettirerek halk edeceği netaici mahallinin gayriye isnad etmez, Küfr-ü küfrana edeceği mücazâtı iymana, iyman

ve ihsana vereceği mükâfatı küfre ve küfrana etmez. O bütün Semavât ve Arzı hakk ile yaratmış

﴿وَصَوَّرَكُمْ﴾ ve size suret vermiş - bütün mahlûkat içinde ayrıca bir şekil ve suret ile tasvir edip

insan biçimine koymuş ﴿فَأَحْسَنَ صُورَكُمْ﴾ sonra suretlerinizi güzel de yapmıştır. - Ahzeni

takvim olan en güzel biçime mazher etmiştir. Sûrei Haşrde «

هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِي الْمُصَوِّرُ» esmai hüsnâsında geçtiği vechile suret,

mahsûs olan cismanî şekil ve biçime ıtlak olunduğu gibi ma'kul olan ma'nevî hudud ve teayyünata da ıtlak

olunur. İnsanlarda gerek beden ve kametin tenasübü ve gerek eşyayı yekdiğerinden fark ve temyiz ettiren

suretlerine şûur ile hak mefhumunu idrâk eyliyen ruhanî teşekkülâtı noktai nazarından en güzel surette

yaradılmışlardır. Bu suretle kâinâtın hakk ile yaradılmış olan evsafını, hasaisini kendinde hulâsa ederek

hakkı bâtıldan, güzeli çirkinden, hayrı şerden, tatlıyı acıdan temyiz ve mümkün ve mukadder olduğu kadar

tesarruf edip dilediğini Hâlıktan isteyebilir. Bu vechile ömrünün hasılına göre kendini ya daha ziyade

güzelleştirir, illiyine yükselir. Yâhud da çirkinleştirir, esfeli safilîne yuvarlanır. Demişlerdir ki: insan âlemi

ulvî ile âlemi sülî beynini câmi'dir. Bu da mücerredat âleminden emri rabbanî olan ruhu ile maddiyyat

âleminden olan bedeni hasebiyledir. Şu beyti Hazreti Aliye nisbet ederler:

و تزعم انك جرم صغير و فيك انطوى العالم الاكبر

Sanırsinki sen bir küçük cirimsin O âlemi ekberse sende dürülü.

Sûrei Câsiyede geçen «

«وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِنْهُ»

âyetinde de bu mazmuna işaret vardır: Yine bu ma'nadan dolayı Ebül'fethi Büstî şöyle demiştir:

اقبل على النفس و استكمل فضائها فانته بالروح لا
بالجسم انسان

Nefsine dikkat edip kesbi fazail eyle Çünkü cismine değil ruh ile insansın sen.

Sh:»5025

Hasılı Allah tealâ « لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ » buyurduğu üzere

insanı en güzel surette yaratmıştır. O halde bunun hakkı, lâyıki ve vecibesini de insanların çirkin hallerden

sakınıp « لِيَبْلُوكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا » buyurulduğu üzere en güzel amellerle

müسابaka ederek hüsni ezeliye tekarrub etmeğe çalışmasıdır. Çünkü ﴿وَالِيَهُ الْمَصِيرُ﴾

nihayet masıyr de onadır.

MASIYR, Sayruret etmek, rücu' etmek, dönüp gitmek ma'nasına masdarı mimî, bir de dönüp varılacak

yer, merci' ma'nasına isimi mekân olur. Burada evvelkisi ve « بَعْثَ الْمَصِيرِ » de ikincisi muvafaktır.

Ya'ni ilk hilkat, geliş Allahdan olduğu gibi nihayet gidiş de onadır. O Gökleri ve Yeri hakk ile yaratıp size o

güzel suretleri veren ve hiç bir leke kabul etmeyip bütün güzellikler kendinin, bütün mülk onun, hamd onun

ve her şey'e kadir münezzezh sübhan olan Allahın huzuruna varılacak, onun hiç bir haksızlığa yer vermeyen

huzuru ehadiyyetinde toplanılıp haklı haksız, iyi ve kötü ayırd edilerek neş'eti uhrada iyiye iyi, kötüye kötü

ceza verilecektir. 4. ﴿يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ o bütün Göklerde ve

yerde ne varsa bilir. ﴿وَيَعْلَمُ مَا تُسْرُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ﴾ ve siz her ne gizliyor ve her ne

açıklıyorsanız hepsini bilir ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ öyle ya Allah bütün

sînelerin kühünü bilir. - Onun için gerek kalblerinizin, ruhlarınızın derinliklerinde ve gerek bedenlerinizin

içinde dışında ve gerek bulunduğunuz bütün muhîtlerde neler tutuyor, neler saklıyor, aranızda neler

konuşuyor, neler yapıyor, âleme neler neşrediyor, âlemden neler alıp neler yutuyorsanız, iyi ve kötü, güzel

ve çirkin, haklı ve haksız hepsini bilir, sizin bildiklerinizi de,

Sh:»5026

bilmediklerinizi de kâffesini tamamiyle bilir. Ohalde insan olanlar ona iman edip onun yarattığı o güzel

hılkati, hakkıyla güzel kullanmalı, onun ni'metlerini yerinde sarf etmeli, hamd ü şükürünü eda etmeli de onun

huzuru celâline yüz aklıyla gitmeli, küfr-ü küfran, fisk-u isyan ile yüz karası içinde gidip de elîm azâba

atılmamalıdır.

Ey bugünkü kâfirler! 5.

﴿الَمْ يَأْتِكُمْ نَبَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ فَذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ﴾

bundan evvel küfr edip de yaptıklarının vebalini tatmış olanların mühim haberleri size gelmedimi? - Nuh

kavmi, âd ve Semud, ve kavmi Lut ve Fir'avn gibi küfürde ısrar edenlerin küfürlerinin, tuğyanlarının vebali

olan o ağır, acı felâketleri bu Dünyada nasıl tattıklarını, nasıl battıklarını, işitmedinizmi? Gerek kütübi

sâlifede ve gerek Kur'anda bunlar size haber verilmedimi? Halbuki onlar yalnız bu Dünyada tattıkları o

acılarla kalmadılar ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ onlar için daha çok acıklı dayanılmaz bir azâb da

var - ki o da Ahirettedir. Bunlar size haber verilmiş iken sizler niçin ibret almayıp küfürde ısrar ediyorsunuz?

6. ﴿ذٰلِكَ﴾ işte o - haber verilen dünyada tattıkları vebal, Âhirette tatacakları elîm azâb

﴿كَانَتْ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ﴾ onlara şü sebebledirki ﴿بِأَنَّهُ﴾

Peygamberleri beyyinelerle, açık deliller, mu'cizelerle geliyorlardı da

﴿فَكَفَرُوا﴾ bu bize bir beşer mi yol gösterecek dediler ﴿فَقَالُوا أَبَشْرٌ يَهْدُونَنَا﴾

suretle küfrettiler - hakkı tanımadılar, o Peygamberlere ve beyyinelere inanmadılar ﴿وَتَوَلَّوْا﴾

Sh:»5027

ve aksine gittiler ﴿وَاسْتَغْنَى اللَّهُ﴾ Allah da istiğnasını gösterdi - onların ne iman ve

tâatlerine, ne de kendilerine aslâ ihtiyacı bulunmadığını anlattı, bütün onları helâk edip arkalarını kesti,

şübhe yok ki yaratan Allah ganiy olmasaydı öyle yapmazdı ﴿وَاللَّهُ غَنِيٌّ﴾ evet, Allah ganiydir -

sade onlardan değil, bütün âleminden ganiydir. Dilerse hepsini mahveder, yenisini yapar ﴿حَمِيدٌ﴾

hamîddir. - Zatında her güzelliği her yüksekliği cami', her türlü hamd-ü ta'zîme müstahıktır. 7.

﴿زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ﴾ küfr edenler şöyle zu'm ettiler - bilgiçlik taslıyarak Âhireti inkâr

edip Şu btl fikr- i'tikada doğru diye saplandlar - ki ﴿لَنْ يَبْعَثُوا﴾ asla ba's olunmyacaklarmŐ

- ldkten sonra başka bir neş'etle diriltlmeleri, ayltlp da başka bir leme sevkedlmeleri, evvel

yaptklarnn başlarına vurulmas, iyilik naslmŐ, ktlk naslmŐ, acmymŐ, tatlmymŐ anlatlarak ceza

ektirilmesi kabil deđilmiŐ, ldkten sonra her Şey yok olur biter, iyilik de ktlk de doğruluk da, eğrilik de

boŐa gider, hakk-u hakikat denilen sabit bir Şey yoktur, insan sade kokup ryp gidecek olan tenden

ibarettir sandlar ve o gidiŐin nereye bir gidiş olacağn dŐnmediler de o yaptkları hakszlklara, ettikleri

hllara, o kfr- kfrana ondan dolayı dŐtler. ﴿قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي﴾ dike; hayr rabbim hakk iin

﴿لَتَبْعَنَّ﴾ sizler gerek kfir, gerek m'min btn insanlar lbd ba's olunacaksınız «

الناس نيام فاذا ماتوا انتبهوا = ns uykudadrlar, ldkleri zaman uyanrlar»

denildiği vechile hakkn huzurunda ayltlp uyandırlacaksnz

﴿ثُمَّ لَتَنْبُوْنَ بِمَا عَمِلْتُمْ﴾ sonra da yaptklarnzla

Sh:»5028

haber verileceksnz - hsaba ekilip cezalandrlacaksnz - iyman edip iyi amel yapanlar krl kp bahtiyar

olacak, kfr- kfrna gidenler husrana dŐp bellarn bulacaklar ﴿وَذَلِكَ﴾ bu - ba's- ceza -

sizlere zor gelse de ﴿عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ Allaha göre kolaydır. - Çünkü o yaratan her şey'e

kadirdir. 8. ﴿ف﴾ o halde o yanlış zuumlerden ﴿أَمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ Allaha ve

Resulüne - bunları size tebliğ eden Peygamberi Muhammed aleyhisselâma

﴿وَالنُّورِ الَّذِي أَنْزَلْنَا﴾ ve indirmiş olduğumuz nûra - ya'ni şüurları, basîretleri tenvir

eyliyecek Hakk nûru olan Kur'ana iman ediniz - inanıp mucebince amel eyleyiniz, gösterdiği yolda,

anlattığı huy ve ahlakta çalışınız, emirlerini tutup nehiylerinden kaçınarak hak uğrunda güzel işler yapınız

﴿وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ ki Allah her ne yaparsanız habîrdir - küçük büyük, iyi ve

kötü hepsini bilir, sırası gelince hepsini size haber verir. Ne günü bilir misiniz? 9.

﴿يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ الْجَمْعِ﴾ sizleri o demek gününe derleyip toplıyacağı gün

﴿يَوْمِ التَّغَابُنِ﴾ o - gün ﴿ذَلِكَ﴾ eğâbün günüdür. - Kimin aldatıp kimin aldandığı, kâr

ve zararın belli olacağı gündür.

TEĞABÜN, gebnden tefauldür. Gabn, alış verişte veya re'yde aldanmak veya aldatmak, ya'ni

değerinden aşağı yâhud yukarı almak veya vermektir ki farz az olursa gabni yesîr, çok olursa gabni fâhiş

denilir. Tegabün de mütekabilen aldadışma yâhud aldatma veya aldanmanın

zuhuru demektir. Ba'zan alış verişte olursa gaynın fethi bânın sükûniyle gabn, re'ye olursa ikisinin de fethiyle gaben diye ayırd edilir. Maamafih muameledeki de re'ye râci' olacağından ikisi de esasen bir yere çıkar. Aldatan ğâbin, aldanan maġbûn olur. Ragıb der ki: ğabn, aranızdaki muamele de sana arkadaşın bir

nevi' ihfa ile denksizlik etmektir. Malda olursa « غبن فلان = fülân aldattı» denilir. Reiyde olursa «

غبن او غبنت كذا غبنا» şöyle bir aldaniş aldandı veya aldandım denilir ki gaflet, gabin

sayılır. Ve «يَوْمَ التَّغَابِنِ» Kıyamet günüdür. Çünkü «

«وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ» ve «

«أَنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ» ve «

«أَنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا» âyetlerinde

işaret olunan mübayeada gabin bulunup bulunmadığı o gün zâhir olacak, bu alış verişlerde kâr ve zarar,

hep o zaman anlaşılacaktır. Ba'zıları «يَوْمَ التَّغَابِنِ» den suâl olundukta şöyle demiştir: o gün eşya

onlara Dünyadaki mıkdarları hılâfına zuhur edecektir. Ba'zı müfessirîn de demiştir ki gabnın aslı, şey'i

gizlemektir. Şey'in gizlendiği mevzıa da fethile gaben denilir, a'zanın dirsek, kasık gibi büküm yerlerine de

istitarından dolayı megabin tesmiye olunur ve kadına tayyibetül'megâbin denilir أه . Keşşaf da der ki:

burada tegabün kavmin ticaretteki tegabününden, ya'ni birbirini aldatmasından müstear olup şakıy

olanların seiyd oldukları takdirde işgal edecekleri mevki'lere seiydlerin konması ve bil'akis seiyd olanların

şakıy oldukları takdirde işgal edecekleri mevki'lere de şakîlerin konması ma'nâsınadır. Resulullahın

hadîsinde de «Cennete giren her kula şayed fenalık yapmış olsa idi Cehennemde bulunacağı mevki'

behemehal gösterilir ki şükrü artsın, Cehenneme giren her kula da şayed iyilik yapsa idi Cennette

bulunacağı makam behemhal gösterilir ki hasreti artsın» diye vârid olmuştur. (Sûrei A'rafta «

وَنُودُوا أَن تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ» bak). Gerçi

insanların o günden başkasında da tegabünü olmaz değildir. Lâkin ne kadar büyük olursa

olsun

Sh:»5030

Dünya umurunda aldanma ve aldatma hakikî tegabün olmayıp asıl hakikî tegabün o Kıyamet günü

olduğuna tenbih için ona «يَوْمَ التَّغَابُنِ» ta'bir buyurulmuştur. Ticarete tegabün, tefaul

babının meşhur ma'nâsına nazaran ekseriya alış veriş yaparken karşılıklı aldayış, birbirini aldatmağa

çalışmak ma'nâsına «isneyn beyninde» müşareket için olursa da tevazu' ve tekaud kelimelerinde olduğu

gibi vahid içinde olur. Burada Mücahid ve Katadeden «Ehli Cennetin ehli Cehennemi aldattığı gün» diye tefsir olunduğu da nakledilmiştir. Biz buna hakikî aldatma ve aldanmanın tehakkuk ettiği kâr ve zarar günü demekle her iki ihtimali de ifade etmiş olacağımız kanaatinde bulunuyoruz. Dünya mahabbetine dalmış olan bedbahtların en büyük emelleri, ticaret sevdasiyle şunu bunu aldatmak olduğu cihetle burada onlara tehekküm için tegabün ta'bir buyurulmuştur. Murad, en büyük kâr ve zararın tehakkukunu ifade ile o günün azametini anlatmaktır. Kimlerin kâr, kimlerin zarar edeceğine gelince:

﴿وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا﴾ her kim Allaha iman edip o güne yarar iyi bir amel işlerse - işte o kâr edecektir. Çünkü ﴿يُكْفِرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ﴾ Allah ondan onun

kabahatlerini keffaretleyip örtecek

﴿وَيُدْخِلُهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ ve onu altından ırmaklar akar Cennetlere koyacaktır. ﴿خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا﴾ Öyle ki içlerinde ebediyyen kalacaklardır. ﴿ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ işte fevzi âzîm, büyük kurtuluş, büyük zafer odur. -

Çünkü her tehlikeden kurtulup en büyük murad, en büyük zevk olan rıdvanı ekbere irmek oradadır. 10.

﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا﴾

küfredip bizim âyetlerimize yalan diyenler ise ﴿أُولَٰئِكَ﴾ işte onlar - aldanıp zarar edenlerdir.

Çünkü onlar ﴿أَصْحَابُ النَّارِ﴾ eshabi nardırlar. - Cehennem ateşinde kalmağa

mahkûmdurlar. ﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ öyle ki orada muhalled kalacaklardır.

﴿وَبئْسَ الْمَصِيرُ﴾ Ki o da ne fena masîr, ne kötü varılacak yer, ne çirkin yataktır. - Onun için

insan olanlar bundan sakınıp o fevzi azîme kavuşmak için iman ile ameli salihe çalışmalıdır. Öyle iman

ve salâh ile çalışmak, ve hangi amelin daha salih, o gün için daha kârlı olduğunu bilmek kolay mı? Ve öyle

çalışan mü'minlere dahi Dünyada bir takım musîbetler olmuyor mu? Denilecek olursa:

﴿١١﴾ مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ
يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٢﴾ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا
الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ
﴿١٣﴾ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَعَلَىٰ اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ
﴿١٤﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنِّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا
لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ وَإِن تَعَفَّوْا وَتَصَفَّحُوا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ

غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٥﴾

﴿١٥﴾ إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَاللَّهُ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ
﴿١٦﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَأَسْمِعُوا وَأَطِيعُوا وَأَنْفِقُوا
خَيْرًا لِنَفْسِكُمْ وَمَنْ يُوقِ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ
﴿١٧﴾ إِنْ تَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يَضَاعِفْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ
وَاللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٨﴾ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ
الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٩﴾

Meali Şerifi

Allahın izni olmayınca hiç bir musibet isabet etmez, her kim de Allaha iman ederse o onun kalbine

hidayet verir, ve Allah her şeyi bilir 11 İyman edin de Allaha itaat eyleyin ve Resulüne itaat eyleyin eğer

aksine giderseniz Resulünüze aid olan sade açık bir tebliğden ibarettir 12 Allahdan başka Tanrı yoktur,

onun için mü'minler hep Allaha dayansınlar 13 Ey o bütün iman edenler! Haberiniz olsun ki çiftleriniz ve

evlâdlarınızdan size düşman vardır, onun için onların mahzurlarından sakının, bununla beraber afveder, kusurlarına bakmaz, örterseniz şübhe yok ki Allah gafurdur rahîmdir 14 Her halde mallarınız ve evlâdlarınız bir fitnedir, Allah ise büyük ecir, onun yanındadır 15 Onun için gücünüz yettiği kadar Allaha korunun, dinleyin, itaat edin, infak edin, kendileriniz için hayır yapın, her kim de nefsinin hırsından korunursa işte onlar felâh bulanlardır 16 Eğer Allaha bir karzı hasen arz ederseniz onu sizin için katlayıverir ve sizi de mağfîret buyurur, Allah şekûrdur halîmdir 17 Gaybe de şehadete de âlim, azîz, hakîmdir 18

Sh:»5033

11. ﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ﴾ bir musîbet isabet etmez ki

﴿إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ Allahın izniyle olmasın - ya'ni gerek kâfir, gerek mü'min her kim, her hangi

bir ferd veya cemaat olursa olsun başına, gerek cana, gerek mala, gerek saireye müteallık her hangi

musîbet, maddî veya ma'nevî kavli veya fil'î hoşâ gitmiyecek acı bir hâdise çarparsa o her halde Allahın

izniyledir. Allahın izni olmayınca hiç kimsenin istemesiyle, çalışmasıyla kimseye bir musîbet iremez. Allahın

izni olmayınca bir yaprak bile yerinden oynamaz, Sûrei Hadîdde «

﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي﴾

« كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَاهَا ۗ » bak. Gerçi «

« وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ ۗ » ve «

« إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ ۗ » âyetlerinde

geçtiği üzere ba'zı musibetlerin, meb'dei insanın veya kavmin kendi nefsi olduğu muhakkak ise de böyle

olan musibetler dahi yine Allahın takdir ve iradesiyle izni tealluk etmedikçe vukua gelmez. Onun için «

« قُلْ كُلُّ مَنْ عِنْدَ اللَّهِ ۗ » buyurulmuştu. Bu böyle ancak Allahın izniyle olduğu gibi

« وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ ۗ » her kim de Allaha iman ederse Allah onun kalbine

hidayet verir - tevfik verir, doğruyu düşündürür, gelen musibetin ancak Allahın izniyle olabileceğini ve

« إِنَّا لِلَّهِ وَأَنَا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ۗ » kendisi Allahın olup yine Allaha döneceğini hatırlatarak

teselliyle gönlüne tesliyet «

« لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَيْكُمْ ۗ » irşadiyle

« إِنَّمَا يُوفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ۗ » müjdesiyle sabır, metanet

inşirah verir « وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ۗ » ve Allah her şey'e alîmdir. - Binaenaleyh ona

izin vermekte hikmeti ne olduğunu, ona ne gibi hayırlar, maslahatlar terettüb ettireceğini ve bu yüzden

mü'min kulunu ne gibi sevablara irdireceğini ve böyle iman eden bir kulun ne suretle hareket etmesi iktiza

edeceğini bilir ve kalbine o suretle hidayet vererek muvaffak da kılar, o halde

salih

Sh:»5034

amellerin ne olduğunu bilmek için de Allaha ve Resulüne ve o nûra iman edin - 12.

﴿وَاطِيعُوا اللَّهَ وَاطِيعُوا الرَّسُولَ الخ...﴾ bu emir yukarıda mezkûr «

﴿فَأْمِنُوا﴾ cümlesine yâhud «

﴿وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ kavlinin fahvası

olmak üzere mukadder « فَأْمِنُوا » üzerine ma'tuttur. 14.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ﴾ - Cem'iyette

dahilî salahın en mühim mebde'lerinden biri de aile salâhı olmak ve aile umuru ehemmiyetli bir gaile

bulunmak hasebiyle burada mü'minlere salih amelleri beyan sırasında aile gailisine tealluk eden bazı

ta'limatı havi bir hitab ile Sûreye hitam verilecektir ki bu hatabe hem evvelki iki Sûrenin âhirindeki «

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ hitabeleriyle mütenazır, hem de bundan sonraki iki Sûreye bir

temhîddir. Tirmizî ve Hâkim ve İbni Cerîr ve daha ba'zıları İbni Abbastan şöyle rivayet etmişlerdirki: bu âyet

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ الخ﴾ ehli Mekkedden bir

takımları hakkında Nâzil olmuştu ki Müsliman olmuşlar ve -Medîneye- Peygamber sallâllahü aleyhi vesellem Hazretlerine gitmek istemişlerdi. Zevceleri ve evladları da onları bırakmak istememişlerdi, sonra kalkıp Resulullah'a geldiklerinde nasın dinde fıkıh ve intibah kesbetmiş olduklarını görünce zevcelerine ve evladlarına ukubet etmeği kurdular, bunun üzerine Allah tealâ bu âyeti indirdi. Diğer bir rivayette: bir adam hicret etmek ister, karısı ve çocuğu mani' olurdu, o da «Eğer Allah tealâ sizinle beni Darülhicrede cem'ederse vallahi şöyle şöyle, yapacağım diye yemin ederdi, bu âyet nâzil oldu. Atâ ibni ebî rebahdan rivayet olunduğuna göre de avf ibni maliki eşceî Peygamberin maiyyetinde gazâyâ gitmek istemişti, ehl-ü evlâdı toplanıp alıkoymaya uğraşdılar ve biz senin ayrılığına dayanamayız diye sızlandılar, o da rikkate gelib gazâyâ gitmemiş, sonra da nedamet

Sh:»5035

etmişti, bu âyet nâzil oldu, demek ki sebebi nüzûl müteaddiddir. Bunların cem'inde münafat yoktur. Âyetin sıyak ve mazmunu bunlara ve emsaline mutabık olduğu gibi daha çok şumulludur.

EZVAC, zevcin cem'idirki erkeğe de dişkiye de ıtlak olunur. Burada hitab zâhiren zükûre olduğuna

nazaren ezvacdan murad ba onların çiftleri olan zevceler demek olur. Ancak «

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا» gibi hitabı zükûr, tagliben kadınlara da şamil olmak kaidesine

nazaran ezvac da mütekabilen zevc ve zevceye mütehammildir. Evvelki surette ise bu ma'na işareten veya

delâleten anlaşılır. Buyurluyorki: ezvacınızdan, ya'ni çiftlerinizden ve evlâdınızdan

﴿عَدُوًّا لَكُمْ﴾ size bir düşman vardır. - Zevce ve evlâd mecmuu olan ailelerinizin hepsi değil ise

de içlerinden ba'zısı; ba'zı kadın, ba'zı evlâd veya ba'zı kadınla ba'zı evlâddan mürekkeb bir takımı, size

bilerek veya bilmeyerek bir nevi' düşmandır. Alemde kocalarına adavet eden, canına bile kıymağa kadar

giden, yemeğine zehirler katan aklını ifsad eden, malına, ırzına, namusuna hıyanet eyliyen, dinini

diyanetini selbeden, Cehenneme sürükleyen nice kadınlar ve öyle evlâdlar buluna gelmiştir. Bunu bile bile

kasden yapanlar olduğu gibi bir takımları ve belki bir çokları da bilmiyerek ve kötü bir maksad beslemiyerek

kocalarını veya babalarını zararlara mihnetlere, kederlere, gailelere düşürür ve böylelikle bir takım hayır

işlerine, ibadetlerine mani' olur. Evlâd hakkında bu ikinci cihet, ikinci âyette fitne ta'biriyle ifade edilmiş

olmasına nazaran burada daha ziyade kasdî olan adavet mütebadir görünür ise de orada zikredilmemiş

olan ezvaca burada da o ma'nâ mülâhaza olunarak mutlak olan adavetin itlâkı üzere kasdî ve gayri

kasdîye muhtemil olması iki âyet arasında bir ihtibâk san'ati ifade edeceği cihetle daha belîğdir. Ailede

böyle kasdî veya gayri kasdî adavet,

Sh:»5036

zevce ve evlâd tarafından olabildiği gibi mütekebilen zevc tarafından da olabilir. Zevcelerine hıyanet eden

nice erkekler de vardır. Ancak hitabın zâhiri erkeklere olmak l'tibarile o cihet tasrih olunmayıp zımnî olarak

işaret veya delâlete bırakılmıştır. Bunun da sebebi şudur: «

الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ
وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ»

olmaları hasebiyle hitab evvel emirde onlara tevcih edilmiş hem de bilhassa iyman sıfatıyla nida olunmuş

olduğu cihetle âkil, bâliğ, mükellef bir mü'min olarak hitab edilmiş bir âile reisinin âilesine adaveti ve

ahlâksızlığı, erkeğin, akıl ve iyman hasletleriyle mütenasib olmayacağı ve onlara ancak o gibi hususatta

müteyakkız olarak öyle mahzurlardan hazeretmek ve afv-ü safh-u semahat gibi ahlâkı fadîle ile onları idare

eylemek yaraşacağı vuzuh ile anlatılmak için bu cihet tasrih olunup mukabili terk veya ızmar edilmiştir.

Ya'ni hakikî bir mü'mini kâmil için öyle bir ahlâksızlık tasavvur bile olunmamak gerektir. Ve o halde

mü'minlerin zevcelerine ve evlâdlarına yaraşan da onlara düşman değil, cidden yar-u şefik olmak, o iyman

ş'ar ü terbiyesini kesbeylemektir. Halen ve kalen nümune olarak bunu telkin ve idare etmek vazife ve

mes'uliyeti ise evvel emirde erkeklere müteveccih ve kadınlar akıldan ziyade hissiyata tabi' bulunmakla nida ve hitab erkeklere tevcih olunmuştur. Binaenaleyh meâlin hasılı şu olur: ey o bütün iman eden ve aile üzerinde kavvam olması ıktizâ eyleyen erkekler, sizlerin erkekliliğiniz, aklınız, imanınız ve mucebince salâh fikriniz size muzaf olan âilenize düşmanlık etmeğe müsaade etmemek iyca ederse de zevceleriniz ve evlâdınız içinden akıl veya dinde noksanlıkları hasebiyle sizlere düşman olan, başınıza gaile çıkarmak isteyen ba'zıları da bulunabileceği muhakkaktır. ﴿فَاَحْذَرُوهُمْ﴾ o halde

Sh:»5037

o düşmanlardan hazer ediniz - onlara dikkat edip mahzurlarından sakınınız - şerlerinden, gailelerinden emin olup da kendinizi onlara kaptırmayınız. Bundan dolayı zevceyi intihab ederken dış güzelliğine, malına, şununa bununa kapılıvermeyip her şeyden evvel dinini, ebedini, iffetini, ahlâkını aramalı. Netekim bir hadisi nebevîde de «إِيَّاكُمْ وَخَضِرَاءَ الدَّمَنِ» = çöplükte biten yeşillikten sakınınız» buyurulmuştur. Sonrada aile hukukuna riayet ve onların dinî terbiyelerine dikkat ve onlar yüzünden gelmesi melhuz olan dünyevî ve uhrevî zararlardan sakınmalı, gelişi güzel bırakıvermeyip teyekkuz ve intibah üzere bulunmalı, sevgi ve alâka sevdasiyle şımartmamalıdır. Bununla beraber sakınacağız diye

tazyık edip de sıkmamalı, her kusurlarına aldırmamalıdır. ﴿وَإِنْ تَعَفُّوا﴾ ve eğer afvederseniz -

yani afvetmek hakkınız olup sizin tarafınızdan afvı kabil bulunan suçlarını afvederseniz ki bunlar size karşı

vakı olup gayrın hakkı teallük etmiyen dünya umuruna müteallık veya dine dair olup da tevbe ettikleri

suçlardır. Afveder ﴿وَتَصْفَحُوا﴾ ve safh ile muamele eder, yüzlerine vurmaz, başlarına kakmaz

﴿وَتَغْفِرُوا﴾ ve ayıplarını eksikliklerini örter. Semahat gösterirseniz

﴿فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ şübhe yok ki Allah da gafur rahîmdir. - O da sizin günahlarınızı

rahmetiyle mağfiret buyurur.

15. ﴿إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ﴾ her halde mallarınız ve evlâdlarınız bir

fitnedir - sizi meftun edip bir takım zahmetlere ve günahlara sokmağa sebep olan ve bir takım hayırlardan,

tâatlardan alıkoyan bir ibtilâ ve mihnettir. ﴿وَاللَّهُ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ﴾ halbuki Allah,

büyük ecir onun yanındadır. - Binaenaleyh Allah mahabbetini, Allahın zikr-ü

Sh:»5038

tâatını mal ve evlâd mahabbetine dahi tercih etmeli, mal ve evlâd kaygılarıyla uğraşırken Allah için ibadet

ve tââtî haleldar etmemelidir. 16. ﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ﴾ onun için gücünüz

yettiği kadar Allaha korunun - fitneden, Allahın rızasına muhalif şeylerden sakınıp Allahın vikayesine

siğınarak takva yolunu tutun. Bu emirde « اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ » emrine nazaran çok tahfif

vardır. Yani Allaha lâîyk olan tam hakkiyle takva yapamazsanız bile gücünüz yettiği kadar müttekî olun

korunun, zikrullahdan gaflet etmeyin ﴿وَاسْمَعُوا﴾ ve dinleyin - ve Allahın emirlerini, nehiyelerini,

va'z-u nasihatı dinleyin ﴿وَاطِيعُوا﴾ ve itaat edin - dinlediklerinizi tutup kendi gönlünüzle tatbık ve

icra edin ﴿وَانْفِقُوا﴾ ve infak yapın - tekâsür ve tefahur için mal toplamak ve kenz yapmak hırsına

kapılmayıp gerek kesb ile kazandıklarınızdan ve gerek arzdan çıkan hasılâtta Allahın sizlere merzuk

kıldığı şeylerden zevcelerin ve evlâdın nefakalarını verdikten başka yukarıki Sûrelerde, ezcümle sûrei

Bakare ve Sûrei Beraede emr-ü tergib olunan cihetlere: valideyn ve en yakın akriba, yetimler, miskinler ve

ibni Sebîl için nefakalar ve cemaati müslimînin ve fukarayı ibadullahın mesalih ve menafı, dini hakkın neşr-ü

müdafaası ile Allah yolunda cihad, birr ü takvada teavün için gücünüz yetebildiği kadar vergi, iâne zekât,

sadakat verin ﴿حَيْرًا لِّأَنْفُسِكُمْ﴾ nefisleriniz için hayır yapın - Allahın vikayesinde

korunmanız için kendi nefisleriniz hakkında en hayırlı, en nafi' olanı işleyin. Yani büyük ecir ancak Allah

yanında olduğu ve dünya zevki sönüp ancak Allah yanındakiler kalacağı cihetle Allah rızası için infak,

netice itibariyle sizin nefisleriniz hakkında emval ve evlâddan daha hayırlıdır, bundan

dolayı

Sh:»5039

emval ve evlâd derd-ü hırsıyla Allahı ve kendilerinizi unutup da hayr için infaktan geri kalmayın, Allah için

hayırlar yapın ve onun için çalışın, emval ve evlâda da o maksadı gözeterek bakın

﴿وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ﴾ ve her kim nefsinin şuhundan; hırs-u buhlünden vikaye olunup

korunursa - ki bu ancak Allahın vikayesine sığınmakla olabilir.

﴿فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ işte onlar felâh bulanlardır. - Onun için gücünüz yettiği kadar

Allaha korunun da harîs ve bahîl olmamağa çalışın. Nefislerinizin hırsına zebun olup da ihtikâr ve hasislik

ile kendinizi ve evlâd ve ıyalinizi ve cemaatinizi felâketlere sürüklemeyin, sahî ve civanmerd olmağa

çalışarak Allah için hayır işlerde müsabaka edin (Sûrei Haşrde geçen «

« كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ » ve «
﴿وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ bak).

17. ﴿إِنْ تَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا﴾ Eğer Allaha karzı hasen suretiyle ikraz

ederseniz - (Sûrei Hadîdde ve sûrei Bakarede «

مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا» bak). Bu âyet de infaka terğib içindir.

Ba'zıları bundan murad, farz olan zekâtıdır. Demişler, ba'zıları mendub olan infakatdır demişler, Ba'zıları da

küllîsinden eamm olduğunu söylemişlerdir ki makamı terğibe en muvafık olan da budur. Ya'ni Allahdan

güzel esir istemekden başka bir garaz beslemiyerek hulûsi niyyetle verilen ödünçler gibi «

لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أُحْصِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا
فِي الْأَرْضِ . . . لَا يَسْأَلُونَ النَّاسَ الْحَافُّ

yolunda çalışan ve çalışacak olanların havâic ve levaziminden ve bu kabîlden ıktıza eyliyen sair vücuhi birr

ü hayre Allah rızası için mal veya emek sarf ederek infak ve teberruatta bulunursanız, bu suretle sarfedilen

şeyler sandıklarda para saklamaktan, Dünya garazları için sarfiyyat veya ikrazat yapmaktan,

murabahacılık, ribacılık şöyle dursun meşru' ticaretlerden dahi daha kârlıdır. Çünkü

﴿يُضَاعَفْ لَكُمْ﴾

Sh:»5040

Allah onu size kat kat ecriyle öder. - On katdan yedi yüze kadar ve hattâ daha ziyade katlar. Memleketde bu

yüzden hasıl olacak güzel sa'y-u amellerle serveti umumiyye tezayüd ettikten agniya ve fukara arasında

mahabbet teessüs eyledikten başka Âhiretde de kat kat sevab verir. ﴿وَيَغْفِرْ لَكُمْ﴾ hem de

günahlarınıza mağfired eder. ﴿وَاللَّهُ شَكُورٌ﴾ ve Allah şekûrdür. - Şükür, iyiliği iyilikle

karşılmak demek olub, Allah tealâ da rızası için yapılan azacık bir iyiliğe bile büyük büyük ecirler verir onu

büyüktür. Ni'met esasen kendisinin olduğu halde onun şükürünü bilip de Allah için Allahın sarfını emrettiği

yerlere sarf edenlerin hem daha güzel, daha ziyadesi ile ecrini çoğaltır, hem kadirlerini yükseltir. Hem de

﴿حَلِيمٌ﴾ halîmdir. - Günahkârları derhal ukubeti ile müâhaze buyuru vermez imhal eder. Gerçi

hisab görmek istediği zaman seriülhisabdır. Bir lemhada bütün hisabları görüp bitiriverir, Fakat her günahın

akibinde hesabını görüvermez, bir çoklarını imhal eyler, bu da kendisine bir şey gizli kaldığı için değil,

büyüklüğündendir. Çünkü o 18. ﴿عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ﴾ gaybin de âlimidir

şehadetin de - gizli yapılanları da bilir, açık yapılanları da bilir, vücade gelenleri de bilir, gelmiyenleri de

bilir. ﴿الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ o öyle azîz, öyle hakîmdir - şekür-u halim olmakla beraber azîzdir.

Isyana karşı kahr-u ikabı şedîddir. Dilerse hiçbirini imhal etmez, izzetiyle hepsinin hesabını görüverir, hatır u

hayale gelmez şeyler yapar, bununla beraber hakîmdir. Yaptıklarının evvelini âhirini birbirine rabt edip

üzerine hikmetler terettüb ettirerek bihakkın muntazam yapar. Her sun'unda hikmet,

her

Sh:»5041

emrinde hikmet vardır. Onun içindirki Dünyanın Âhireti vardır. Bütün bu emirler de onun hak hikmetiyedir.

Bunlarla amel edenler Teğabün günü aldanmazlar.

Bu Tegabün sûresinin âhirindeki hitabede aile ahvaline müteallık olmak üzere «

إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ» buyurularak

adavet mahzurundan sakınılması emrolunmuş bulunduğu ve halbuki evlâd alâkası hilkî ve binaenaleyh

fesh-ü izalesi gayri kabil bir alâkai nesebiyye olarak sâbit olup zevciyyet ise akdi nikâh sebebi ile muteber

ve binaenaleyh fesh-ü refi kabil bir âlakai sebebiyye olmak hasebiyle zevc ve zevce beyninde bundan

matlûb olan mahabbet ve muaşeret nefret ve adavete munkalib olunca bunun mahzurundan kurtulmak

ba'zı ahvalde tedricen veya kat'iyyen boşama çaresine muracaatı iktiza edeceği cihetle izzet ve hikmeti

ilâhiyye talâkı teşri' buyurmuş ve bu münasebetle bu Sûreyi de sûrei Talâk ta'kiyb eylemiştir.